

LETECKÉ ZABEZPEČENIE PRIELOMU PEŠEJ DIVÍZIE

Pplk. let. Michal Pridala

Súčinnosť pozemných vojsk s letectvom na bojišti je základom našich zdrcujúcich úderov...
Nepriateľ utrpel najväčšie ztráty tam, kde sa prudký nápor našej pechoty sčítaval s veľkolepou presnosťou úderov zo vzduchu...

Tvoriteľsky využívať a nepretržite zdokonaľovať bojmi nahromadené skúsenosti súčinnosť pozemných vojsk s letectvom — je jedna z najvážnejších úloh, ktorá stojí dnes pred všetkými vojakmi Sovietskej armády.

(Z článku maršála Sovietskeho svazu L. Govorova k 30. výročiu Sovietskej armády.)

I.

Súčinnosť letectva s pozemnými vojskami spočíva v spoločnej činnosti, smerujúcej ku zničeniu nepriateľa na bojišti. Spoločná činnosť je usmernená rovnakými cieľami, miestom, časom a udržiavaná je osobným stykom veliteľa podporného letectva so vševojskovým podporovaným veliteľom.

Nakoľko je súčinnosť dôležitá, vraví procento účasti letectva pri podpore pozemných vojsk v boji a operácii. Najjasnejší obraz o tom podáva tabuľka, zachycujúca niekoľko z nešísľelného množstva bojov a operácii Sovietskej armády.

Úkoly letectva	Počet lietadiel v %			
	Moskva	Stalingrad	Kursk	Blatanské jazero
Útoky na nepriateľské pozemné vojská	57,4	65,5	52,4	56
Stíhací doprovod iných druhov let.	6,1	8,6	21,7	21
Ochrana a voľné stíhanie	23,6	12,5	20,8	11
Letecký prieskum	10	7,7	3,7	12
Útoky na nepriateľské letištia	0,6	2,8	0,9	—
Útoky na nepriateľské železnice	1,1	1,3	0,5	—
Pomoc partizánom	1,2	1,6	—	—
Spolu v operácii	100%	100%	100%	100%

Je patrné, že k úspešnému plneniu bojovej činnosti na bojišti v rámci vševojskovej jednotky je treba spolupráce dvoch veliteľov, spojených jediným zámyslom, a to vševojskového veliteľa a leteckého veliteľa, podporujúceho pozemný b

Úspechu súčinnosti letectva s pozemnými vojskami sa dosiahne:

1. jediným chápaním úlohy, ktorú plnia jak pozemné jednotky, tak letectvo;
2. podrobným a presným prepracovaním úloh všetkými zúčastnenými druhmi vojsk a súhlasom spoločnej činnosti, smerujúcej ku zničeniu nepriateľa, čo sa týka času, čiar a objektov činnosti;
3. rozmiestnením podporného letectva v tesnej blízkosti od podporovaných pozemných jednotiek (stíhacie letectvo 20—30 km, bitevné letectvo 30—45 km, bombardovacie letectvo 50 km a viac);
4. naviazaním stáleho a spoľahlivého spojenia medzi leteckým veliteľom, podporovaným vševojskovým veliteľom a ich štábtmi;
5. stálou a včasnou vzájomnou informáciou o zmenách v situácii a predpokládanej činnosti;
6. dôkladnou znalosťou „Smerníc súčinnosti“ a ich správnym používaním za všetkých podmienok a vo všetkých údobíach operácie na oboch stranách (jak u pozemných jednotiek, tak u podporného letectva).

Pri súčinnosti letectva s pozemnými jednotkami vyžaduje podporné letectvo od podporovaných pozemných jednotiek:

- včasné hlásenie o zmenách línie frontu,
- pomoc pri organizovaní spojenia spolupracujúcich štábov,
- znalosť vlastných a nepriateľských lietadiel,
- streľbu proti lietadlám, prejavujúcim nepriateľské sklony,
- pomoc pri organizovaní a vykonávaní leteckého manévru v prospech pozemných jednotiek,
- pomoc vlastným zostreleným letcom.

Letectvo plní v prospech pozemných vojsk tieto úlohy:

1. letecký prieskum a fotografovanie,
2. leteckú ochranu,
3. leteckú podporu (ničiť nepriateľské obranné postavenia, ohniská odporu, palebné postavenia delostrelectva a minometov, prekážky a pevnosti, zálohy atď.); toto je najdôležitejšia úloha letectva,
4. prípadne letecké spojenie a dopravu (výsadky).

Vševojskový veliteľ bude kľásť svoje požiadavky na podporné letectvo súc vedený snahou, aby pozemné jednotky v boji a operácii boli čo najmenej napadané nepriateľským letectvom a aby boli čo najviac vo svojej bojovej činnosti podporované vlastným letectvom. Nebude na škodu zdôrazniť fakt, že každý úspech činnosti podporného letectva meria sa jedine stupňom úspešnej činnosti pozemných jednotiek.

Štáb vševojskovej jednotky pri predkladaní požiadaviek alebo postavení úloh letectvu musí uvážiť:

- stupeň vybudovania nepriateľskej obrany,
- možnosti zdolania odporov pozemnými útočnými prostriedkami,
- poradie dôležitosti cieľov, ktoré pripadajú v úvahu pre činnosť podporného letectva,
- čas premiestňovania vlastného delostrelectva (momenty zoslabenia jeho činnosti na bojišti),
- všeobecnú situáciu vo vzduchu a možnosti podporného letectva vzhľadom k nej,
- situáciu a možnosti podporného letectva (typ lietadiel, morálka, stupeň predchádzajúcej činnosti, stupeň odborného výcviku a zásobovania),
- počasie a jeho vliv na činnosť podporného letectva.

Pri žiadosti vševojskového veliteľa o leteckú podporu musí tento udať:

- druh podpory,
- šírku útočnej zostavy podporovanej pozemnej jednotky.

- miesta a charakter cieľov letectva,
- čas podpory;

pri žiadosti o leteckú ochranu:

- čas ochrany,
- priestor, ktorý má byť chránený,
- koho (čo) chrániť a v akej situácii.

Pri tejto príležitosti vyzdvihnime význam signálov rozoznávania a spojenia medzi pozemnými vojskami a letectvom. Na signály sa často zabúdalo a v prípade ich zavedenia bývaly nedostatočné a často nemiestne kritizované. V Sovietskej armáde sú spracovávané štábovom frontu (prvé) a hlavným veliteľstvom (druhé). Ich cieľom je zdvojiť rádiové spojenie, prípadne nahradiť rádiové spojenie tam, kde je nevhodné, lebo nedostatočné (označenie čiaru dotyku). Pretože typová súčinnosť vykonávaná je od stupňa pešej divízie a v prielomovej operácii, je nemysliteľné obísť sa bez súčinnosti položenéj na najhlbšie jej korene, nebude od veci práve na tomto mieste zdôrazniť význam a hodnotu signálov.

Signály rozoznávania užívajú jak vlastné lietadlá („Som vlastný letec“), tak aj pozemné jednotky („Tu je náš predný okraj“).

Signály spojenia slúžia v prípade nemožnosti použitia rádiového spojenia k odovzdávaniu hlásení, rozkazov, správ a žiadostí so zeme do vzduchu a naopak.

Signály rozoznávania dávajú sa u pozemných jednotiek na rozkaz veliteľa roty (a každého vyššieho veliteľa), u letectva z iniciatívy letcov, alebo na rozkaz.

Pozemné jednotky musia dať signál rozoznávania:

- na žiadosť letca,
- pri nebezpečenstve bombardovania vlastným letectvom,
- na rozkaz (v určenom čase),
- po dosiahnutí vopred stanovených terénnych čiar;

letectvo musí dať signál rozoznávania:

- ak treba určiť nejasnú situáciu pozemných jednotiek,
- pri vylétnutí z mrakov nad vlastnými vojskami,
- pri nebezpečenstve ostreľu vlastnými pozemnými jednotkami,
- pri ostreľu vlastnými pozemnými jednotkami,
- pri obnovovaní stratenej orientácie nad vlastným územím.

Ako signalizačné prostriedky u pozemných jednotiek sa užívajú:

vo dne: rakety, dýmy, vytyčovací terče atď. (drn, drevo, kamene, štvorce papiera);
v noci: rakety, fosforové zápalky, ohne, reflektory atď.

U letectva:

vo dne: typ lietadla, znaky príslušnosti, rakety, evolúcie lietadla, farebné znaky lietadla atď.;

v noci: rakety, lietadlové svetlomety, manipulácia s plynom atď.

Podľa skúseností z operácií druhej svetovej vojny používaly pozemné jednotky (od roty) na **vytyčovanie predného okraja plátno** 1 × 3 m veľké (v lete biele, v zime červené). Tanky a automobily v pohybe označovali sa (ak nemali farebný rozoznávací náter) plátnom rozmerov 1,8 × 3 m farby červenej s 30 cm širokým diagonálnym bielym pásom uprostred.

Pre signály spojenia používaly sa 4 plátna rozmerov 1 × 4 m u každej roty (baterie, eskadrony).

Všetky signály pri dobrej viditeľnosti boli pozorovateľné z výšky 2500 m.

Na rozoznávanie a spojenie medzi zemou a letcom užívaly sa taktiež rakety, a to dvoch druhov:

1. osvetľovacie rakety, ktoré sa strieľali pod uhlom $45-60^\circ$, dráha letu bola dlhá 120 m a čas horenia náplne bol 6,5 sec;
2. signálne rakety strieľali sa pod uhlom $80-90^\circ$, dráha letu merala 90 m a čas horenia náplne bol 6,5 sec. Prvá raketa bola viditeľná z výšky 6 km, druhá — z výšky 7 km.

Pre prípad, kedy nebolo možné dohovárať sa letcovi so zemou pomocou rádia, užívalo sa na podávanie číselných signálov tiež súpravy terčov, skladajúcej sa z 2 dlhých plátených pásov a 3 malých pásov. Touto súpravou dalo sa podať so zeme letcovi vo vzduchu 9 jednociferných, 36 dvojiciferných alebo 28 trojiciferných signálov.

Mimo prípadov podávania signálov pomocou terčov na letišti užívalo sa tohto spôsobu u niektorých druhov letectva v druhej svetovej vojne na kontrolnom prieletovom mieste (KPM). V dnešnej dobe pokročilej rádiovkej techniky upúšťa sa od organizovania KPM, ktoré by prichádzalo v úvahu snád len v prípade nemožnosti použiť v určitej dobe a v určitom priestore riadenie bojovej činnosti letectva so zeme pomocou rádia. Nebude však od veci, i keď len v zátvorkách, podať krátky nástin organizácie a činnosti KPM.

Kontrolné prieletové miesto organizovalo sa prostriedkami vševojskového štábu a bývalo umiestené 8—10 km od VP vševojskového veliteľa, u ktorého sa nachádzal veliteľ podporného letectva (prípady podpory armádneho sboru, armády). Umiestňovalo sa v priestore dobre zo vzduchu viditeľného orientačného bodu. Na prácu na KPM určoval sa letecký operačný dôstojník a dôstojník operačného oddelenia vševojskového štábu podporovanej vyššej jednotky. Ich spojenie s VP podporovaného vševojskového veliteľa muselo byť spoľahlivé; pre spojenie s lietadlami vo vzduchu mali potrebné signálne prostriedky (rakety, dymy a plátna). V prípade nemožnosti použitia rádiového spojenia s podpornými lietadlami vo vzduchu bolo dobre organizované KPM schopné zaistiť velenie letectvu vo vzduchu (zákaz letu, zmena cieľa, povolenie letu atď.).

II.

Zmohutnenie sily delostrelectva, tankových prostriedkov priamej podpory pechoty a letectva umožňuje v dnešnej dobe prelomiť a rýchle zničiť nepriateľskú obranu do hĺbky 6—7 km.

Letectvo je teda dôležitým činiteľom súčasnej útočnej operácie. Má veľkú operačnú a taktickú neodvislosť, palebnú a bombardovaciu údernú silu, schopnosť rýchleho manévru a pôsobnosť od predného okraja nepriateľskej obrany až do veľkých vzdialeností. Preto je schopné jak mocných zásahov v taktickej obrane, tak aj proti hlbokým cieľom, nedostupným ostatným druhom vojsk.

Na uskutočnenie súčinnosti letectva s pozemnými jednotkami na bojišti môže sa časť letectva **prideliť** na určitý čas vševojskovému veliteľovi (operačne podriaďiť), čo však v rámci pešej divízie za prielomu neprichádza v úvahu.

Oproti tejto variante považujem za nutné zdôrazniť termín opačného významu „**centralizácie letectva**“.

Sovietska vojenská veda totiž nepozná termín „decentralizácie“ v rámci leteckých síl, pretože, ako ukázali skúsenosti minulých rokov, likvidovaním trvalého velenia letectvu v rámci frontu (skupiny frontov) zbavujeme sa mohútosti sústredeného a hromadného leteckého úderu, ktorý je predpokladom úspešnej podpory pozemných vojsk (viď rozdelenie italského letectva r. 1940 v Afrike, kde každý peší pluk mal organickú leteckú súčasť — a jeho urychlené, tragické zničenie po častiach). Ak sa jedná vo zvláštnych prípadoch o pridelenie určitej leteckej jednotky napríklad veliteľovi frontovej lebo armádnej rýchlej skupiny, operujúcej v hlbokom týle nepriateľa, jedná sa o operačné podriadenie male časti letectva z celkového rámca letectva a len na krátky, časove presne vymedzený úsek. V takom prípade však vôbec nejde o decentralizáciu, ale o dočasné smiešané velenie letectvu, z ktorého prevážne procento má i naďalej velenie centralizované a len jeho minimálna časť sa dočasne decentralizovala. Vďaka tejto zásade, ani zďaleka nedocenennej „Z á

podom", centralizovaným velením letectvu, mohlo byť dosiahnuté sovietskym letectvom v bojoch o Kčnigsberg v r. 1945 obrovskej operačnej hustoty 150 lietadiel na 1 km frontu a obdobne v apríli-májí 1945 v priestore Berlínskej operácie len za jediný deň činnosti 17.500 bojových letov. Nie je ďalej možné plánovať a viesť úspešný boj o prevahu vo vzduchu (ktorá má byť nie menej ako poldruha až dvojnásobná k začiatku útoku pozemných vojsk), ak by sme činnosť letectva zbavili centrálného velenia. Také sú dôvody a taký je účel jednotného velenia letectvu nielen v obrane (kedy to platí absolútne), ale i za útoku.

V našom prípade máme do činenia s **letectvom podporným**, ktoré tvoria jednotky, podľa plánu súčinnosti nadriadeného vševojskového veliteľa podporujúce pešiu divíziu za prielomu (často v rámci sboru), s ktorou zaistujú súčinnosť.

Letecká podpora je bojová činnosť letectva, účelom ktorej je ničieť, borieť, umlčovať alebo rušiť pozemné ciele nepriateľa podľa plánu boja veliteľa pozemnej jednotky. Letecká podpora je dvoch druhov:

Podpora taktická — druh leteckej podpory pozemných jednotiek, poskytovaná v prospech bojujúcich jednotiek prvého sledu, kedy bojová činnosť letectva bezprostredne vplyva na **chod boja**. To je hlavný spôsob podpory.

Podpora operačná — druh leteckej podpory pozemných vojsk, poskytovaná v prospech manévru armády (frontu), pri ktorej bojová činnosť letectva nevplyva bezprostredne na chod boja (útok na železničný uzel a pod.). Bezprostredne sa netýka činnosti pešej divízie za prielomu, ale, pretože divízia je vo sväzku sboru, armády (frontu), operačná podpora nebude bez vlivu i na činnosť pešej divízie.

Veliteľ podporného letectva nie je podriadený veliteľovi podporovanej pozemnej jednotky. Často táto podpora je riešená formou pridelených letov, kedy vševojskový veliteľ často ani nevie, ktorá letecká jednotka ho práve podporuje. **Pridelené lety** sú podporné lety, dané vševojskovému veliteľovi v stanovenom počte a na obmedzenú dobu ku splneniu jeho bojového úkolu. Lety nariaďuje vševojskový veliteľ prostredníctvom leteckého styčného dôstojníka, menej často prostredníctvom leteckého návodčika (v ďalšom LN), alebo priamo cez veliteľa podporného letectva, ak sa tento nachádza za boja u neho.

Veliteľ podporného letectva organizuje súčinnosť a riadi boj podporného letectva s VP toho veliteľa pozemných vojsk, ktorého činnosť podporuje. K veliteľom, podriadeným tomuto veliteľovi vo smere hlavného úderu, vysiela na organizovanie súčinnosti a riadenie bojovej činnosti podľa jeho pokynov jedného alebo niekoľko styčných dôstojníkov. Ich funkciu môže zastávať buď dôstojník štábu podporného letectva alebo sám niektorý podriadený letecký veliteľ, ktorého činnosť sa sústreďuje na určitú pozemnú jednotku. U ešte nižších pozemných jednotiek smeru hlavného úderu, alebo u jednotiek s menšou činnosťou podporného letectva sú výkonnými orgánmi veliteľa podporného letectva a styčných dôstojníkov jednotliví LN (u každej pešej divízie pravidelne). Mimo toho každý letecký predstaviteľ, nachádzajúci sa za boja u pozemnej jednotky, má so sebou jedného LN pre stály styk s podporným letectvom vo vzduchu.

Môže byť takýto príklad: Letecká divízia podporuje sbor, ktorého jedna divízia robí prielom; u veliteľa sboru nachádza sa veliteľ leteckej divízie, u veliteľa divízie, robiacej prielom — styčný dôstojník (dôstojník štábu leteckej divízie alebo jeden z veliteľov leteckých plukov, ktorého činnosť sa sústreďuje na divíziu v prielome). Obaja majú u seba po jednom LN; po jednom LN je taktiež u ostatných dvoch divízií sboru.

Povinnosti leteckého predstaviteľa pri organizácii súčinnosti s podporovanou pozemnou jednotkou a za bojovej činnosti podporného letectva sú nasledujúce:

1. Organizuje súčinnosť so vševojskovou jednotkou a účastní sa plánovania činnosti letectva vo vševojskovom štábe. Dáva vševojskovému veliteľovi v ním stanovenú hodinu **informačnú zpravu o podpornom letectve**, ktorá obsahuje:

- rozbor vzdušnej situácie a charakteristiku počasia na údobie podpory,
- bojové úlohy podporného letectva v pásme podporovanej jednotky,

- predom plánované úlohy a časy (podpora, ochrana, ničenie cieľov atď.), prípadne signály; spôsob činnosti letectva,
- organizáciu spojenia: požiadavky na linkové spojenie, vlastné rádiové prostriedky a ich využitie, orgány siete navedenia a ich miesta, rádiové signály, spôsoby udávania cieľov atď.,
- iné dôležité informácie (o ochrane pozemných jednotiek, o leteckom prieskume atď.), čas od výzvy, do objavenia sa lietadiel nad bojišťom,
- návrh na spôsob kontroly pozemných jednotiek o znalosti zásad súčinnosti a kontroly signálnych prostriedkov pozemných jednotiek.

Po rozhodnutí vševojskového veliteľa o použití podporného letectva (veliteľskom prieskume a dohovore súčinnosti s jednotlivými veliteľmi druhov vojsk v rámci dotýčnej vševojskovej jednotky) účastní sa letecký predstaviteľ s príslušníkmi štábu vševojskovej jednotky zostavenia tých bojových a pomocných dokumentov vševojskového štábu, ktoré obsahujú v sebe činnosť letectva (pojednávajúcich o letectve); sú to plán boja, plán súčinnosti a článok o letectve v bojovom (operačnom) rozkaze vševojskového štábu.

2. V štábe podporného letectva na základe rozhodnutia podporovaného pozemného veliteľa o použití podporného letectva po rozhodnutí veliteľa **plánuje sa činnosť letectva podľa jednotlivých údobí** operácie. V prípade, že letecký predstaviteľ nevracia sa do svojho štábu, oznamuje rozhodnutie vševojskového veliteľa požitkom, podobne dostáva plán použitia podporného letectva — a konečne, jestli leteckým predstaviteľom v takomto prípade je sám veliteľ leteckej jednotky podpory, môže s prvým sledom štábu, s ktorým sa dostavil k podporovanému vševojskovému veliteľovi, na mieste spĺňať činnosť letectva (obyčajne, ak sa jedná o krátkodobú podporu) a svoje rozhodnutie zdieľuje potom so svojmu štábu.

3. **Za bojovej činnosti nachádza sa letecký predstaviteľ u podporovaného vševojskového veliteľa** a podľa jeho pokynov riadi činnosť podporného letectva (v rozsahu, odpovedajúcom jeho právomoci).

- Sleduje pozemnú i vzdušnú situáciu a včas informuje svojho nadriadeného leteckého veliteľa o všetkých jej zmenách (podobne, ak je ním sám veliteľ leteckej jednotky, informuje svoj štáb hlavne o každej zmene línie frontu a o činnosti podporného letectva na bojišti).
- Prípadnou radou napomáha vševojskovému veliteľovi v správnom využití podporného letectva.
- Informuje vševojskového veliteľa o vzdušnej situácii nad bojišťom a v hĺbke nepriateľa (zprávami z leteckých prameňov).
- Behom boja musí byť pripravený kedykoľvek na požiadanie vševojskového veliteľa dať mu **krátku informačnú zprávu** o situácii podporného letectva a jeho použití, ktorý obsahuje:
 - a) koľko lietadiel môže splniť novú úlohu a s akým pravdepodobným výsledkom,
 - b) ohodnotenie zásahu podľa času (čas od výzvy do zásahu pohotovostných lietadiel a čas zásahu ostatnými lietadlami),
 - c) požiadavok pre súčinnosť s druhmi vojsk,
 - d) iné dôležité konkrétne okolnosti,
 - e) počet letectva, zostávajúci ešte k dispozícii a stupeň pohotovosti,
 - f) návrh na žiadosť o leteckú podporu, ak vlastnými prostriedkami nebude možné splniť danú úlohu.

Za bojovej činnosti predvídaná je sústredená a nepretržitá činnosť podporného letectva.

K docieleniu pružnosti velenia letectvu zriaďuje sa **sieť navedenia**, spájajúca jednak leteckých predstaviteľov všetkých stupňov navzájom medzi sebou a s letectvom vo vzduchu a ďalej ich prostredníctvom veliteľa podporovanej vševojskovej jednotky s leteckým veliteľom podporného letectva.

Želateľné bude, aby podporné letectvo vo vzduchu mimo spojenia s veliteľom letectva, podporujúcim pozemné jednotky styčným dôstojníkom a LN, nachádzajúcimi sa u každej pešej divízie, v prípade potreby dočasne i u pešieho pluku smeru hlavného úderu, alebo u tankov (v tanku), úsko spolupracovalo s delostrelectvom, s ktorým tvorí, obrazne povedané, jeden úderný celok.

Z predošlého je patrné, že **styčný dôstojník bude spojený** pomocou rádiových prostriedkov letectva jednak s podriadenými orgánmi v sieti navedenia (s LN), jednak s nadriadeným leteckým veliteľom a prostredníctvom svojho LN (tak ako i veliteľ podporného letectva) s podpornými lietadlami vo vzduchu. **Veliteľ podporného letectva s užším štábom** (operačný, zpravodajský dôstojník, spojovací dôstojník, dôstojník pre utajené velenie) buduje u vševojskového podporovaného veliteľa rádiove spojenie s lietadlami vo vzduchu, s VP nadriadeného veliteľa, so svojím štábom a s letištami štartu (na výzvu pohotovostných lietadiel). Spojenie zdvojuje cestou niekoľkých sietí (i kanálom linkového spojenia vševojskového veliteľa — so svojím štábom). V prípade, že má v blízkosti (do 20 km) jedno zo svojich letísk, spojuje sa poľným telefonným vedením i s týmto letišťom. Mimo toho môže byť na nepretržitom posluhu na vlnu hlásnej služby a prieskumného letectva.

Z dôvodov zvýšenia kvality súčinnosti štáb letecký a vševojskový robia **denne záver o chode činnosti a usmerňujú organizáciu súčinnosti pre ďalší deň boje.**

III.

Úspešné prevedenie podpory pozemných jednotiek letectvom vyznačuje sa zvlášť pri prielomovej operácii dôkladnou prípravou bojovej činnosti letectva. Plán použitia (činnosti) podporného letectva musí byť detailne premyslený, aby sa podarilo dosiahnuť prekvapenia nepriateľa a behom činnosti presného uskutočnenia súčinnosti so všetkými zúčastnenými druhmi vojsk.

Práca štábu podporného letectva v údobí príprav prielomovej operácie spočíva jednak v dovedení do konca predošlej splánovanej leteckej činnosti v nezáväznom merítke a ďalej v plánovaní novej podpornej činnosti.

Jednou z hlavných úloh v údobí predchádzajúcom operácii — prepletajúci sa i ďalej všetkými fázami prielomu — je systematický **letecký prieskum nepriateľa**. Vykonávaný je buď špeciálnymi prieskumnými leteckými jednotkami [plukmi armády, frontu] pri složitých úlohách [fotografovanie veľkých priestorov]; prevážnu väčšinu drobných prieskumných letov vykonáva však podporné letectvo samé, lietadlami určenými na prieskum (5—10% podporného letectva). Mimo toho má každé lietadlo, vykonávajúce bojovú činnosť, ako druhoradú úlohu, úlohu leteckého prieskumu v priestore svojej bojovej činnosti a za letu nad nepriateľským územím. Osádkam, určeným špeciálne na letecký prieskum, boli obyčajne pridelené určité priestory. Úlohy plnili jak stíhacie, tak aj bitevné a bombardovacie lietadlá, buď podľa vhodnosti typu alebo podľa druhu podporného letectva, pozorovaním a fotografovaním. Vážne zprávy hlásia letci pri zistení otvorenou rečou (čiasťočne kodované). Ostatné zprávy a fotodokumenty — po pristání, služobným postupom, pri čom každý preberateľ je povinný ihneď z nich hlásiť zprávy záujemcovi. Pre prijímanie operačne dôležitých zpráw — hlásení letcov zo vzduchu — inštalovaly si v druhej svetovej vojne vševojskové štáby rádiové prijímače, naladené na vlnu prieskumného letectva.

Na zaistenie prekvapenia nepriateľa musí sa **utajiť sústredenie vlastných pozemných a leteckých jednotiek**. Preto sa zpracováva špeciálny plán leteckej činnosti pre boj s nepriateľským prieskumným letectvom a pre vzdušnú kontrolu sústredovania vlastných vojsk. Z toho dôvodu stíhacie letectvo mimo činnosti z vlastných operačných letísk vysunuje malé súčasti (dvojice, roje) na pristávacie plochy, predsunuté letištia, umiestené vpredu 6—8 km od frontu a vo smere, na ktorý nepriateľský letecký prieskum kladie dôraz (lčky

z nich konajú stíhanie na dohľad). Stanovujú sa ďalej priestory, v ktorých musia byť nepriateľskí letci ničení. Dôstojníci leteckých štábov kontrolujú u jednotiek prípravu i vedenie boja s nepriateľským leteckým prieskumom, čo hodne zvyšuje účinnosť našich stíhačov a prispieva k odstraňovaniu chýb a nedostatkov pri plnení ich bojových úloh.

Veľmi často presun leteckých jednotiek na nové letišta uskutočňoval sa v minulej svetovej vojne 2—3 dni pred začiatkom pripravovanej operácie, kedy sa súčasne začínal rozohrávať boj o prevahu vo vzduchu. Letištný manéver z dôvodov utajenia robí sa malými skupinami (1—2 roje) vo výške do 300 m (aby ich nepriateľ nezistil pri vzdušných presunoch svojimi rádiolokačnými prostriedkami) s nepravidelnými intervalmi. Týlové orgány prevádzaly potom podľa výpočtov a požiadavkov štábov nutné množstvá prevozných hmôt, streliva, rakiet a bômb na nové letišta.

Najskôr týždeň pred operáciou dostávali velitelia vyšších leteckých jednotiek nové úlohy a mapy priestorov nastávajúcej činnosti.

Asi päť dní pred operáciou shromažďovali sa velitelia podriadených jednotiek k ujasneniu pridelených úloh a na sohranie celej operácie (s ťažiskom na zahájení operácie), aby sa situácia čo najdokonalejšie priblížila všetkým účastníkom i skutočnosti. Organizačná práca, predchádzajúca tejto válečnej hre, končí určením jednotlivých úloh každému veliteľovi. V priebehu samej hry prepracováva každý veliteľ všetky nutné dokumenty.

Po naviazaní tesnej súčinnosti s podporovanými pozemnými jednotkami a po splávaní operácie v leteckých štáboch organizujú sa výjazdy letcov na pozorovateľne tých pozemných jednotiek, ktoré budú dotýčnými leteckými jednotkami podporované v taktickom rámci (letecká bitevná divízia čiastočne alebo aj plne pešiu divíziu), aby sa soznámili pod dozorom (pod vedením — v súčinnosti) veliteľa delostrelectva s cieľami, viditeľnými s predného okraja. Napokon možno ešte s veliteľmi leteckých jednotiek a skupín uskutočniť oblet priestoru nastávajúcej bojovej činnosti, ovšem až v poslednej dobe (hodnovernosť) a prísne utajene, t. j. malými skupinkami, nepravidelne a len v rozsahu stávajúcej leteckej činnosti (obletmi nezvyšovať normálnu činnosť letectva). Spôsobom **mapa — pozorovateľna — oblet** získá letecký veliteľ skupiny (roja až pluku) taký vzťah k situácii, že má predpoklady po svojej línii plne zaistiť úspech bojov podporovanej pozemnej jednotky.

Takým spôsobom môžeme shrnúť všetko, čo sme doteraz uvádzali. Aby bol zaručený kladný výsledok činnosti letectva v prospech pozemných jednotiek, je nutné zaistiť v prípravnom údobí prielomovej operácie:

1. jednotné velenie letectvu,
2. tesnú a nepretržitú súčinnosť podporného letectva s podporovanými pozemnými jednotkami jak v plánovaní, tak i pri bojovej činnosti,
3. dokonale vybudovanú sieť orgánov jak pre súčinnosť, tak i pre samú podporu letectvom.

Všimnime si činnosti letectva v prospech pozemných vojsk v prielomovej operácii (viz náčrt na str. 49).

Vychádzajúc z údobí operácie pozemných vojsk [príprava, vyrazenie útoku a boj o ovládnutie predného okraja nepriateľskej obrany (prielom), zasadenie frontovej alebo armádnej rýchlej skupiny a boj v hĺbke nepriateľskej obrany (včetne obklúčenia a zničenia nepriateľských hlavných síl alebo prenasledovania ustupujúceho nepriateľa)], môžeme činnosť letectva, podporujúceho pozemné vojská shrnúť pod názvom **letecký útok**. Letecký útok sa skladá z (predbežnej a bezprostrednej) leteckej prípravy prielomu, leteckej podpory prielomu a boja pozemných jednotiek v hĺbke nepriateľskej obrany.

Úkoly jednotlivých druhov letectva v údobíach prielomovej operácie diktované sú konkrétnou situáciou na bojišti a za bojištom.

V **prípravnom údobí** všetky druhy letectva sú centralizované na stupni veliteľa frontu. Vykonávajú **predbežnú leteckú prípravu** (letecké zpracovávanie) v trvaní podľa stupňa vybudovania nepriateľskej obrany. Názor, že predbežná letecká príprava vykonáva sa vždy v trvaní 2—3 dní (lebo v trvaní 5—6 dní) je tak isto nesprávny ako názor, že jej vôbec nie je treba. Poznáme aj dlhodobú predbežnú leteckú prípravu na Dnepru a po-

známe z rokov 1944–45 operácie bez predbežnej prípravy, len s krátkou a mohútnou bezprostrednou leteckou prípravou.

Bezprostredná letecká príprava, ktorej často predchádza mohútny nočný úder na nepriateľské letišta, sústreďuje sa na ničenie obranných postavení nepriateľa a končí pred koncom (lebo na konci) delostreleckej prípravy sústredeným úderom masy letectva na palebné postavenia zbraní predného okraja nepriateľskej obrany v pásme prielomu.

Za celej leteckej prípravy plní letectvo okrem leteckého prieskumu tieto úlohy:

- ničí nepriateľské delostrelectvo v palebných postaveniach,
- umlčuje, demoralizuje a vyčerpáva vojská nepriateľa v hlavnom pásme obrany,
- umlčuje objavivšie sa protitankové prostriedky a zasahuje do priestorov ich predpokladaného rozmiestenia,
- ruší systém nepriateľského velenia údermi na pozorovateľne, VS a spojovacie uzly,
- rozvracia prísun na komunikáciách,
- ničí nepriateľské letectvo na letištiach i vo vzduchu,
- chráni hlavnú zostavu vlastných vojsk vo východišti útoku pred údermi zo vzduchu.

Ku koncu prípravného údobia zahajuje letectvo (dne D-3 až D-2) **boj o vzdušnú prevahu**. Vzdušná prevaha je početná a akostná prevaha vlastného letectva, pri ktorej vlastné pozemná vojská a letectvo majú možnosť plniť svoje bojové úlohy bez vážneho rušenia nepriateľom.

Prevaha vo vzduchu je trojaká: taktická, operačná a strategická.

Taktická prevaha je miestna prevaha letectva, krátkodobá, dosiahnutá v záujme kladného výsledku boja. Vztahuje sa v plnej miere na našu divíziu, účastniaci sa prielomu. Uskutočňovaná bude súbojmi vlastného stíhacieho letectva s nepriateľským letectvom vo vzduchu.

Operačná prevaha je dosahovaná v záujme kladného výsledku operácie buď nad celým priestorom (až 100×500 km), každopádne však nad smerom hlavného úderu. Taktiež v plnom rozsahu bude potrebná pre zdárnu činnosť divízie vo sväze, účastniacej sa prielomu. Vzniká prerastaním taktickej prevahy do širšieho rámca. Mimo početnej a akostnej prevahy stíhačov účastní sa jej široko i bitevné a bombardovacie letectvo izolovaním bojišta od nepriateľského letectva (súboje, ničenie lietadiel na letištiach, blokovanie nepriateľských letísk, bombardovanie leteckých skladov, veliteľstiev a spojovacích uzlov).

Jak taktická, tak aj operačná prevaha môže byť úspešne vybojovaná pre potrebný čas i pri všeobecnej (strategickej) prevahe nepriateľského letectva.

Počas trvania delostreleckej prípravy pripadá na letectvo umlčanie alebo zničenie cieľov, nachádzajúcich sa mimo dosah delostreleckej paľby alebo nepozorovaných so zeme.

Ciele, ktoré môžu byť dobre umlčené alebo zničené delostrelectvom, ako sme spomínali už skôr, sa letectvu do úloh nedávajú s výnimkou silne opevnenej nepriateľskej obrany a momentu hromadného leteckého úderu na predný okraj nepriateľskej obrany pred útokom.

Počas delostreleckej prípravy naše letectvo prelietava líniu frontu vo výškach a úsekoch (prieletových pásmach), stanovených plánovou tabuľkou boja.

Prelet lietadiel cez prieletové pásma nižšie ako 1000 m musí sa oznámiť delostreleckým veliteľom najneskôr 10 minút pred priletom do prieletového pásma. V závislosti od výšky letu delostrelecká paľba sa počas prieletu línie frontu lietadlami buď preruší alebo sa preniesie na ciele, pri streľbe na ktoré dráhy striel vrcholia najmenej 50–100 m nižšie letu lietadiel.

Tešne pred útokom pechoty a tankov robí sa spomínaný už hromadný úder letectvom na predný okraj nepriateľskej obrany. Tento úder, zosilňovaný delostreleckou paľbou, musí byť krátky a vedený z výšok, zaručujúcich bezpečnosť lietadiel od zásahu úlomkami vlastných bômb a priamych zásahov delostrelectvom (nie nižšie 500 m). Počas neho vlastné delostrelectvo bude v súčinnosti s letectvom umlčovať nepriateľské protilietadlové pro-

striedky predného okraja nepriateľskej obrany špeciálne k tomu vyčlenenými delostreleckými oddielmi.

Aby sme sa vyhlí ostreľovaniu a bombardovaniu vlastných pozemných vojsk vlastným letectvom, velitelia skupín letectva, účastniaceho sa útoku, musia byť veľmi podrobne na bojovú činnosť pripravení štúdiom máp veľkých merítok a fotoschémy, musia byť taktiež pozemnými jednotkami informovaní o priebehu predného okraja nepriateľskej obrany.

Minimálne vzdialenosti útokov letectva od čiar dotyku sú:

- pri bombardovaní z horizontálneho letu (pozdĺž línie frontu) zo stredných výšok väčšími skupinami 800—1000m, menšími skupinami do 500m,
- pri bombardovaní zo strmhlavého letu 300m,
- pri útokoch raketami a palubnými zbraňami (smerom od vlastných vojsk k nepriateľovi) okolo 150 m. Prirodzene, že výtečné osádki bitevného letectva Sovietskej armády skracovali vzdialenosť bitevných náletov až pod 50 m; taktiež je logické, že slabším osádkam bezpečnostnú čiaru útoku posúvame opačne, smerom od vlastných vojsk.

Po vyrazení pozemných jednotiek do útoku, **za boja o ovládnutie predného okraja nepriateľskej obrany** začína mimo pokračujúceho leteckého prieskumu, ochrany pozemných jednotiek od útokov zo vzduchu a operačnej leteckej podpory **taktická podpora útoku letectvom**. Taktická podpora pozemných vojsk letectvom (hlavne bitevným) alebo bezprostredná podpora jednotiek prvého sledu, spočíva v plánovanej činnosti bitevného letectva, ktorou sú ničené nepriateľské palebné prostriedky, brzdiace na bojišti postup divízií, uskutočňujúcich prielom. Je vykonávaná obyčajne do vyplnenia divízií prvého sledu bližšej úlohy (1—3 hodiny od hodiny „H“) nepretržitým bitevným doprovodom pechoty a tankov (ktorý začína pri končení palebného valu) skupinami 8—12 bitevných lietadiel za podmienky sotrvávania jednej skupiny nad bojišťom 15—20 minút s cieľom nedovoliť nepriateľovi spomaľovať našim pozemným jednotkám postup, t. j. ničť nepriateľské delostrelectvo, minomety, protitankové zbrane, tanky a živú silu. Ďalej spočíva taktická podpora letectvom v činnosti malých skupín bitevného (bombardovacieho) letectva, vyzývaných zo strehu na letišti na ciele oživlé a novo sa vyskytnuvšie. Mimo toho (ničenia obranných zbraní nepriateľa) je letectvo, podporujúce pozemné jednotky, pripravené uskutočňovať činnosť na likvidáciu nepriateľských protiútokov (protiúderov), ničenie taktických (operačných) záloh, izoláciu bojišťa, dezorganizáciu nepriateľského týlu a komunikácií. To však už v rámci operačnej podpory — avšak pevnej hranice medzi taktickou a operačnou podporou v praxi nie je. Letectvo, ako je nám už známe, na ciele riadi veliteľ podporného letectva so svojimi orgánmi (zástupca, styčný dôstojník a LN) jak u pechoty, tak aj u tankov.

Takým spôsobom zabezpečuje podporné letectvo plynulý a rýchly pohyb vlastnej pechote a tankom.

Pri dobývaní druhého pásma obrany činnosť letectva pokračuje leteckým prieskumom, ochranou a oboma podporami pozemných vojsk. Mimo ničenia odporov na bojišti časť letectva vo dne v noci bráni organizovanému odchodu (ústupu) hlavných síl nepriateľa, protiútokom a protiúderom nepriateľských záloh a obsadeniu ustupujúcimi vojskami ďalších pásem a postavení.

Časť letectva podporuje tankové vyššie jednotky (podporné alebo i pridelené letecké jednotky), využívajúce prielom k rozvinutiu taktického úspechu v úspech operačný a bojujúce v hĺbke nepriateľského týlu.

Ďalšiu činnosť letectva pri podpore **boja pozemných jednotiek v hĺbke nepriateľskej obrany** nie je dosť dobre možné podrobne plánovať dopredu z toho dôvodu, že nepoznáme presný vývoj situácie a často ani väčšinu cieľov v hĺbke nepriateľskej obrany. Preto popri nevelkých skupinách bitevného letectva, útočiaceho na ciele podľa žiadostí pozemných vojsk alebo z vlastnej iniciatívy, prevážna väčšina podporného letectva nachádza sa na letištiach v pohotovosti zasiahnuť na výzvu (podľa potrieb podporovanej pozemnej jednotky). Čím ďalej, tým viac sa musí stávať letectvo pružnejším a schopnejším

plniť neplánované úlohy — požiadavky pozemných vojsk. Tempo činnosti nesmie ochabovať a činnosť sa nesmie vymknúť z rámca centralizácie letectva.

Aj v poslednej fázi, **pri prenasledovaní, či likvidácii hlavných síl nepriateľa** musí letectvo niesť plný podiel na zodpovednosti za obklúčenie a zničenie nepriateľa. Činnosť vo všetkých sektoroch pokračuje ďalej. Mimo umlčievania nepriateľského delostrelectva a protitankových prostriedkov nepriateľa, zistených behom bojov, mimo navádzania tankov na ciele, zabráňovania nepriateľským protiútokom (protiúderom), ničenia taktických záloh nepriateľa a zabráňovania prísunu operačných záloh z hĺbky obrany, mimo rozvracania dopravy v týle a na cestách vedúcich k bojištu, prirodzene i mimo leteckého prieskumu a leteckej ochrany hlavnej zostavy pozemných vojsk pred vzdušnými útokmi nepriateľa — napomáha všetkými silami k deleniu a ničeniu častí nepriateľských hlavných síl.

Pomimo účinnej podpory operačným letectvom v celom priebehu operácie podľa potreby môže pozemným jednotkám úspešne pomáhať výsadkové vojsko, ktoré plní tieto úlohy:

- rozvracia velenie a tyl nepriateľa,
- zabráňuje prísunu jeho záloh,
- obsadzuje dôležité miesta a čiaru na ústupových cestách nepriateľa a spolu s prenasledujúcimi jednotkami ho ničí.

Ako príklad veľmi úspešnej činnosti sovietskeho letectva môže nám slúžiť zase len námatkove vybraný 5. deň operácie sovietskych vojsk na Dnepre. Sovietske letectvo v tento deň (t. j. 27. 5. 1944) bombardovaním ciest v tiesninách (lesy, bažiny, mosty) vytvorilo ústupovú priehradu nemeckým vojskám, ktoré samé potom už vytvorily a dokončili panickú zácpu vojsk a techniky, čím boli dané ideálne podmienky pre bitevné a bombardovacie letectvo (od operačnej k taktickej podpore), ktoré strašnými údermi zničilo celú hlavnú silu skupiny. Nemecký generál Joachim Kancel, veliteľ 65. divízie, kvalifikoval potom činnosť sovietskych letcov takto: „Sovietske letectvo má hlavný podiel na zničení ustupujúceho uskupenia. Ono dezorganizovalo plánovitý ústup, zapríčinilo paniku a zabránilo organizovanému odporu nemeckých vojsk.“

Úspechy sovietskeho letectva počas trvania celej druhej svetovej vojny na sovietsko-nemeckom fronte boli umožnené vďaka tomu, že činnosť letectva nebola riadená a konaná samostatne, ale v najtesnejšej súčinnosti so všetkými zúčastnenými druhmi vojsk, hlavne s pechotou, delostrelectvom a tankami, vďaka tomu, že letci cítili vždy a všade „pulz pechoty“ a že **úspech svojej činnosti merali vždy a zásadne jedine stupňom úspechu činnosti pozemných vojsk**, ktorým ich činnosť bola podriadená vždy a všade. Prvoradou úlohou sovietskych vzdušných síl bola a zostáva práve podpora pozemných vojsk od začiatku, do konca každej operácie.

